

УДК 631.1: 338.31

С. І. Олешкевич,
студент (бакалавр), факультет менеджменту і маркетингу,
НТУУ "КПІ імені Сікорського", м. Київ, Україна
М. А. Чайковська,
к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки,
НТУУ "КПІ імені Сікорського", м. Київ, Україна

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.4.83

НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ТА ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

S. Oleshkevich,
student (bachelor), Faculty of Management and Marketing
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv, Ukraine
M. Chaykovska,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of International Economics
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv, Ukraine

DIRECTIONS FOR DECREASING COSTS AND INCREASING THE INCOME OF THE ENTITIES OF AGRICULTURAL COMPLEX OF UKRAINE

Нинішня економічна ситуація України є проблематичною. Цей факт стверджує, що державі необхідно шукати нові ефективні шляхи для розвитку. Оскільки агропромисловий комплекс є важливою складовою частиною економіки, підвищення ефективності його підприємств є одним з можливих напрямів для покращення економіки країни.

У статті описано стан сучасного АПК України та визначено його важливе значення для економіки країни, а також виокремлено основні проблеми його розвитку, які не дають змогу потрапити товарам промисловості на світовий ринок. Зазначені перспективи та можливі напрями розвитку галузі. Дано визначення поняттю "прибуток" та іншим термінам, що безпосередньо пов'язані з ним.

Таким чином, основною метою та завданням дослідження є виокремлення основних найважливіших напрямів зниження витрат та збільшення прибутку підприємств АПК. Це надасть змогу підвищити як ефективність компаній, так і їх конкурентоспроможність, що є ключовим для виходу на іноземні ринки. Описано, яким чином застосування цих методів допоможе покращити процес виробництва та максимізувати дохід організацій комплексу. Передбачено, до чого призведе використання кожного з зазначених способів, та обумовлено, чому таким важливим є саме комплексне їх застосування.

The current economic situation in Ukraine is problematic. This fact asserts that country needs to look for new and effective ways for development. As agricultural complex is an important economy's component part, increase of its entities' efficiency is one of possible directions for improvement of the country's economy.

In the article it is described the current situation in the agricultural complex of Ukraine and defined its importance for the economy of the country, and also it is separated the main problems of its development, which don't allow the commodities of the industry to enter the world market. The perspectives and the possible ways of the development of the industry are identified. The term of "profit" and other terms that are directly related to it have been specified.

Taking into account, the Ukrainian agricultural entities have many areas of development, using different methods of reducing costs and increasing incomes are quite relevant and necessary. As a result, there will be an enhancement of volume of manufactured products, increment of labor productivity and a general improvement in the production process at agricultural enterprises, which will have a positive impact on the economy as a whole.

That fact that agricultural entrepreneurs work under seasonal conditions and other risks, proves again the need for such methods, since they guarantee certain industrial stability at the time of receipt and sales of commodities during the whole year, which is very important for the entities of the industry,

Thus, the main purpose and mission of the research is separation of the most important main directions for decreasing costs and increasing the income of the entities of the agricultural complex. This will give an opportunity to upgrade the

company's performance as well as its competitive ability, which is the key option for entering foreign markets. It is described, how will using of these methods help to improve the process of production and maximize income of organization of the complex. What the use of each of these methods will lead to has been predicted, and it is generalized why the complex application of them is such important.

Ключові слова: агропромисловий комплекс (АПК), ефективність підприємства, прибуток, витрати, технології, конкурентоспроможність.

Key words: agricultural complex, enterprise efficiency, profit, costs, technologies, competitive ability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основне завдання АПК, а точніше місія, — забезпечення продовольчої безпеки країни, сприяння забезпеченню її енергетичної безпеки, нарощування і ефективне використання експортних можливостей щодо збуту залишків продовольства. По суті, від рівня розвитку агропромислового комплексу залежать соціальна стабільність держави, стійкість її економічної та політичної системи [1].

Враховуючи те, що АПК в економіці країни займає провідне місце, актуальним є підвищення ефективності підприємств цього комплексу, та збільшення їх прибутку. Потрібно також вирішити інші проблеми в представленій галузі для подальшого її ефективного функціонування та виходу на іноземні ринки. Виокремлення способів зниження витрат і підвищення прибутку компаній АПК дасть можливість максимізувати їх дохід. Це допоможе, в подальшому, прискорити їх розвиток та покращити як швидкість та обсяг виготовлення товару, так і власне його якість.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблему ефективності підприємств АПК в країні розглядається достатньою кількістю вчених. Основними джерелами даного дослідження стали матеріали праць наступних вчених: В.Г. Андрійчук [1], Л.М. Баценко [2], С.Г. Дубовик [2], М.М. Ксенофонтова [2], І.І. Червен [3], Л.А. Євчук [3].

Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробили також В.О. Борисова, О.В. Величко, О.Ю. Єрмаков, М.М. Жибак, І.Г. Климова та інші.

Багато хто з вчених зосереджує увагу на підвищенні конкурентоспроможності підприємств АПК України, і деякі з них зосереджують увагу на збільшенні прибутку.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Основною метою цього дослідження є виокремлення основних напрямів зниження витрат та підвищення доходу підприємств АПК

та ілюстрування прикладів їх застосування. Це дозволить забезпечити розвиток комплексу та підвищити його рівень ефективності. Також завданням статті є віднайти способи підвищити конкурентоспроможність підприємств галузі, заради забезпечення виходу українських товарів на іноземні ринки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

АПК включає в себе I сферу — виробництво для сільського господарства і підприємств харчової і переробної промисловості засобів виробництва; II сферу — власне сільське господарство; III сферу — заготівля і зберігання сільськогосподарської сировини, її переробка, що є провідною ланкою цієї сфери; IV сферу — ринкову інфраструктуру (аграрні біржі, гуртові ринки, аукціони, власна торговельна мережа сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств; V сферу — виробничу інфраструктуру. В окремих літературних джерелах до складу АПК включають також і соціальну інфраструктуру. [1] У цьому дослідженні розглядається саме третя (провідна) сфера АПК.

Будь-яке підприємство, в тому числі і підприємства АПК, відкривається з ціллю отримання прибутку, але далеко не всі компанії стають прибутковими. Зрозуміло, що успішність майже кожної організації визначається її прибутковою здатністю. Чим вищий прибуток, тим успішніше підприємство.

Ксенофонтова М.М. (к. е. н., доцент кафедри менеджменту в галузях АПК) стверджує, що "основним завданням аграрної політики держави є забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу, заснованого на галузях аграрної промисловості, збільшенні продуктивності та прибутковості галузей і розвитку переваг національної конкуренції вітчизняного продукту на ринку. В останні роки спостерігається поживавлення інноваційної та інвестиційної діяльності в галузях сільського господарства, що є основним шляхом до стабільного економічного зростання, конкурентоспроможності та поліпшенні експортного потенціалу країни" [2, с. 122].

З даним твердженням важко не погодитись, оскільки АПК України становить значну частину економічного потенціалу країни, а саме тому, держава стимулює цю галузь до розвитку. Варто додати лише те, що підвищення продуктивності АПК в Україні є доволі вигідним, оскільки родючий чорнозем займає близько 45% всієї території України, що становить 6% від світових запасів. Це доводить, що галузь є доволі перспективною для розвитку.

Агропромисловий комплекс дає близько 9—13% валової доданої вартості країни, є одним з основних бюджетоутворюючих секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить у середньому 20%, а у товарній структурі експорту — понад чверть, забезпечуючи перше місце на світовому ринку олії соняшникової, друге місце — за експортом зернових (без рису). Проте аграрний сектор складає тільки 14% ВВП, він дає 37% валютної виручки України, але майже половина валової продукції сільського господарства сьогодні виробляється в господарствах населення [2, с. 122].

Незважаючи на значні перспективи у розвитку АПК, існує ряд проблем, які необхідно подолати. Одна з основних полягає в тому, що ця галузь експортує в основному сировину, а не кінцевий товар. За даними державної статистики за 8 місяців 2018 року, близько 77% українського аграрного експорту становить сировина, яка, як відомо, не є такою цінною, як сам товар. Ще однією не менш важливою проблемою є застаріле технічне устаткування та використання застарілих технологій на підприємствах АПК. Це призводить до зменшення обсягів врожаю, до збільшення витрат на виробництві, тощо.

Аграрні підприємства працюють в умовах підвищеного ризику. Однією з причин цього є те, що в сільському господарстві економічний процес відтворення тісно переплітається з природними (біологічними) процесами. Сільськогосподарська продукція виробляється за допомогою живих організмів (рослин, тварин, мікроорганізмів), які часто функціонують як засоби виробництва. Оскільки ці живі організми розвиваються за біологічними законами, то цим і зумовлена відома залежність процесу відтворення в сільському господарстві від природних факторів, що в свою чергу вимагає всебічного їх врахування і глибоких знань агробіологічної науки [1].

Крім того, підвищений ризик виникає і через існування невизначеності на момент прийняття рішень, що може спричинити настання у

зв'язку з цим небажаних для суб'єкта наслідків його дій. Так, по окремих галузях рішення щодо виробництва приймаються наперед за рік і навіть більше до моменту його завершення та реалізації готової продукції. За такий тривалий термін можуть відбутися істотні непередбачувані зміни в зовнішньому середовищі, що є несприятливими для підприємства і в результаті воно може не досягти поставленої мети і навіть зазнати збитків. Це насамперед стосується змін у кон'юнктурі ринку на ресурси, що придбає підприємство, і на вироблену продукцію [1].

Така висока залежність діяльності аграрних підприємств від природного фактора і від непередбачуваних несприятливих змін у зовнішньому середовищі вимагає від них створення відповідних резервів і запасів, що пов'язано із заморожуванням коштів, а отже, втратою певної економічної вигоди [1].

Насправді, ряд негативних факторів є набагато ширшим. Подолання зазначених і ще не згаданих проблем є ключовим для подальшого розвитку підприємств АПК і підвищення їх ефективності.

Подальший розвиток аграрного сектору, що є одним з найбільш важливих в економіці України, потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва на внутрішньому та зовнішньому ринках, та продовольчу безпеку держави. Виконання цього завдання пов'язане із визначенням стратегічних напрямів державної підтримки та забезпечення ефективного функціонування ринкових механізмів, інтеграції аграрного сектору економіки країни в світову економічну систему. Сьогодні міністерство аграрної політики та продовольства України демонструє високі темпи наближення нормативно-правової бази в агросекторі до стандартів ЄС. Це дозволить значно покращити конкурентоспроможність товарів аграрного сектору та забезпечити їх вихід на інші ринки [2, с. 123—124].

Розглядаючи АПК України, можна стверджувати, що більшість напрямів підвищення прибутку в цій галузі пов'язані з застосуванням новітніх технологій для підвищення врожаю та його збору (відповідно і в тваринництві). Проте існують також методи пов'язані з підвищенням ефективності роботи персоналу, диверсифікацією виробництва тощо.

Слід зазначити, що прибуток залежить також і від витрат компанії, податків, які вона сплачує. Якщо ж розглядати АПК, то слід враховувати ще сезонність, врожайність, клімат. Ці фактори можуть суттєво зменшити кількість

виробленої продукції. Наслідком може бути підвищення цін. Також слід зауважити, що важливим показником є попит на продукцію.

Таким чином, слід розмежовувати такі поняття як собівартість продукту, дохід, витрати та прибуток. Розглянемо ці показники з точки зору галузі АПК.

Собівартість продукту — це об'єм коштів, використаних на виготовлення товару, на транспортування товару та/або сировини, на амортизаційні витрати, на виплати заробітних плат працівникам, та інші витрати пов'язані з обробкою того чи іншого продукту.

Дохід підприємства — це об'єм коштів, які отримала компанія внаслідок реалізації продукту, з урахуванням їх собівартості та оплати деяких необхідних податків.

Витрати підприємства — це об'єм коштів, використаних на погашення кредитів, на оплату оренди приміщення, техніки чи землі, на сплату штрафів, тощо. Витрати не пов'язані з виготовленням продукту.

Прибуток компанії — це різниця між доходом і витратами конкретного підприємства. Сюди також входять кошти, які отримано внаслідок штрафних санкцій на користь цього підприємства, відсотки по банківських депозитах, та інші грошові надходження в організацію.

Саме прибуток компанії є показником її успішності. Чим він більший за об'ємом, тим ширші можливості підприємства. Розмір прибутку напряму впливає на швидкість і ефективність виробництва, оскільки, від доходу залежить матеріально-технічний стан компанії, а відповідно і її ріст та розширення. Тобто, за достатньо великого прибутку, компанія зможе закупити нові та сучасні засоби праці і збільшити свою продуктивність. Відповідно, якщо дохід відносно малий, то і матеріально-технічний стан гірший.

Через неправильну підприємницьку політику, власник може стати банкрутом. Це відбувається тоді, коли витрати підприємства і собівартість всіх вироблених продуктів є більшими від доходу. Тоді компанія не отримує прибутку і стає збитковою.

Для того щоб уникнути такої ситуації, підприємці намагаються максимізувати свій дохід, та підвищити прибуток різними способами. В агропромисловому комплексі є багато напрямів підвищення доходу. Основними з них є:

1. Використання сучасних технологій. Цей напрям передбачає, що за допомогою застосування деяких новітніх технологій, можна підвищити якість та кількість товару. Так, наприк-

лад, застосування якісних добрив може підвищити врожайність, а за допомогою підгодовування тварин спеціальними кормами можна збільшити як масу тварини, так і кількість продуктів, що вона надає (молоко, яйця, тощо).

2. Залучення у виробництво сучасної техніки. Гарне машинне устаткування підприємства АПК допомагає за короткий час швидко зібрати урожай, а в додачу, поліпшити його якість. Придбання відповідної техніки у тваринництві може значно полегшити і прискорити процес видобутку продукту (доїльні апарати для корів можуть обслуговувати до 10 корів за годину). Застосування сучасної техніки передбачає не тільки прискорення виробництва, а й покращення якості товару, зменшення витрат на роботу силу, зниження витрат матеріалів, палива і енергії на одиницю продукції.

3. Навчання працівників. Цей метод включає в себе створення універсальних працівників, які можуть виконувати одразу два або більше видів роботи. Суть напряму полягає в тому, що на підприємстві, замість двох людей, які виконують два види роботи, працює одна, яка може виконувати ті самі два види роботи. Таким чином, можна знизити витрати заробітної плати на одиницю продукції. Цей напрям слід застосовувати у комбінації з попереднім, оскільки одна людина не завжди може виконувати роботу швидше ніж дві, але з застосуванням техніки, розрив у часі стає мінімальним.

4. Зниження логістичних витрат. Прорахування найраціональніших маршрутів транспорту дає можливість зекономити на пальному. Також цей напрям передбачає зниження рівня втрат товару під час його перевезень. Це є доволі важливим, оскільки псування продукту під час транспортування може бути доволі значним, що негативно вплине на дохід та на співпрацю з партнерами.

5. Здавання непотрібного обладнання в оренду. При розширенні виробництва, на підприємстві може з'явитися нова техніка, яка використовуватиметься замість старої. Машинне устаткування яке не використовується під час виробництва може приносити дохід по-іншому. Деякі організації завжди будуть готові взяти, хоч і застаріле, проте, вигідне для них обладнання. Таким чином, підприємство АПК може здавати в оренду, наприклад, комбайни, або інші прилади та техніку, які не використовуються при виробництві.

6. Проведення якісної маркетингової політики. Основним джерелом прибутку підприємства є клієнт. Саме він є споживачем, і виробник має задовольняти його потреби. Низка

маркетингових ходів може привабити нових покупців. Таким чином, здійснення рекламної й інформаційної діяльності торгового підприємства з урахуванням результатів маркетингового дослідження може бути вигідним і збільшити дохід компанії. Маркетинг — основна зброя проти конкурентів. Зрозуміло, що яке продуктивне виробництво не було б, без попиту на товар, прибуток отримати неможливо. Тому кожне підприємство, для існування і отримання доходу, має бути конкурентоспроможним.

"Функціонування більшості підприємств відбувається в умовах постійно змінного зовнішнього конкурентного середовища, що вимагає від перших прикладення чималих зусиль для виживання і перспективного розвитку, — стверджує Червен І.І. (доктор економічних наук, професор), — засадою успішної конкурентної боротьби є правильно визначена стратегія галузевої конкуренції" [3, с. 5].

В умовах інтеграції української економіки до європейського і світового співтовариства постає питання оцінки конкурентоспроможності підприємств не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках. Нині далеко не всі українські аграрні переробні підприємства мають можливість співпрацювати із зарубіжними партнерами через низьку якість своєї продукції. Наприклад, у молоко продуктового підкомплексу причина негараздів полягає у забрудненості сирого молока на тому, що далеко не всі бактерії гинуть під час пастеризації. У зв'язку з цим більшість аграрних і переробних підприємств працюють на національний ринок, що вимагає від них прикладення не менших зусиль задля підвищення своєї конкурентоспроможності [3, с. 22].

ВИСНОВКИ

Отже, у висновку можна сказати, що теперішній стан АПК України є не досить задовільним, оскільки існує ряд проблем пов'язаних із якістю товарів, їх перевезенням і транспортуванням, та безпосередньо з самим виробництвом. Проте, як вже було неодноразово зазначено, цей комплекс є доволі перспективним.

У цій галузі існує багато способів та напрямів зниження витрат і збільшення доходів на підприємствах. Ці методи слід застосовувати комплексно або принаймні декілька з них одночасно, оскільки вони взаємопов'язані і саме така їх реалізація призведе до очікуваного результату. А саме успішне використання згаданих способів призведе до підвищення конкурентоспроможностей підприємств, що дозволить вийти на зарубіжні ринки. А також, безсумнівно, позитивно скажется на економіці цілої держави.

Література:

1. Андрійчук В.Г. (2013). Економіка підприємств агропромислового комплексу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://pidruchniki.com/75390/agropromislovist/ekonomika_pidpriyemstv_agropromislovogo_kompleksu

2. Дубовик С.Г., Баценко Л.М. (2016). Формування ефективного антикризового менеджменту в сфері АПК України, Мрія, Суми, Україна.

3. Червен І.І., Євчук Л.А. (2005). Забезпечення конкурентоспроможності і економічного зростання в регіональному АПК, Миколаїв, Україна.

References:

1. Andriychuk, V. H. (2013), "Economy of entities of the agricultural complex", available at: https://pidruchniki.com/75390/agropromislovist/ekonomika_pidpriyemstv_agropromislovogo_kompleksu (Accessed 20 Jan 2019).

2. Dubovik, S.H. and Batsenko, L. M. (2016), Formuvannia efektyvnogo antykrizovoho menedzhmentu v sferi APK Ukrainy [Formation of Effective Crisis Management in the sphere of AIC of Ukraine], Mriya, Sumy, Ukraine.

3. Cherven, I.I. and Yevchuk, L.A. (2005), Zabezpechennia konkurentospromozhnosti i ekonomichnoho zrostannia v rehional'nomu APK [Ensuring competitiveness and economic growth in the regional AIC], Mykolayiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2019 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73